

„Ľud je jediným zdrojom všetkej moci v štáte“

OBECNÁ KRONIKA - KLADZANY

Úvodom:

Naša vlasť utrpela v druhej svetovej vojne nesmierne škody. Ťažké navštívenie prežila i obec Kladzany. Bolo to už pri dohrách hroznej vojny. Nemeckí fašistickí vojaci nariadili tunajším obyvateľom evakuovať. Nikomu sa z rodnej obce nechcelo do neznámeho sveta. Nemeckí vojaci sa ľuďom pomstili, vypálili obec do základov. Bolo to 29. augusta 1944.

Zo známej vzornej obce ostala hĺba popola. Svoje skazonosné dielo dokončili Nemci delami. Celých osem týždňov sypali na obec granáty.

V plameňoch vojny našla svoj hrob i obecná kronika. Ako náhradu za ňu zavádzam túto novú kroniku obce, aby budúce pokolenia nestratili úplne obraz o minulosti svojej rodnej obce.

Kladzany, október 1958

Andrej Kulich,
riaditeľ národnej školy

Družstevná predajňa bola otvorená v prozatímnej miestnosti najatej od Juraja Gešperíka dňa 11. júna 1939. Pravda, začínajú pre družstvo ťažkosti a to pre nedostatok tovaru - veď je doba vojny. Prejavuje sa nedostatok mydla, petroleja, umelého tuku a iného. Napríklad práve po roku svojho chodu 11.VI.1940 (na kladzanský odpust) dostáva družstvo 50 kg kockového cukru.

Súčasne vzkrsla po zriadení družstevnej predajne i myšlienka založiť v obci Úverné družstvo. Myšlienka sa uskutočnila v roku 1940. Medzi prvých vkladateľov patrí Jozef Michľo, - treba poznamenať, že menovaný patril medzi tých, ktorí najmenej družstevnej myšlienke dôverovali. Už vo februári 1942 presahujú vklady 100 000 Kčs.

Vojna je v plnom prúde a „tvorcovia novej Európy“ riadne odčerpávajú spotrebné produkty. Prídel múky na osobu na mesiac = 3 kg. Hlad panuje všade. Jeden kg múky na čierno stojí napr. 30 Kčs, 1 kg masla na voľno 60 – 75 Kčs, 1 q pšenice až 1 200 Kčs. Na všetko je zavedený lístkový systém. Na mesiac a osobu sa dostáva 0,75 kg cukru, boty stoja až 350 – 400 Kčs.

Keďže rok 1941 bol mimoriadne neúrodný, vláda robí patričné kroky pre zabezpečenie z úroky 1942. Pri mlatbe sú určení kontrolóri, ktorí majú nariadené veľmi prísne viesť evidenciu mlatby. Na osobu sa ponecháva na rok 210 kg pšenice, zbytok sa musí do 15 dní odovzdať. Zľava je postrachom každému. Hlinkovci-ľudáci, ktorí 14. marca 1939 roku zapredali svoju dušu Hitlerovi, zradili národ a rozbili našu republiku, verne plnia svoje záväzky v zmysle hesla „Za Boha a národ!“ V roku 1942 na jar organizujú nekresťanskú pohromu na židov. Vystáňujú ich z celého územia Slovenska, hnutelný ich majetok sa predáva na družbách, nehnuteľný prechádza do vlastníctva štátu.

Smutné-presmutné časy prežíval náš národ od dní Mníchovskej zrady do oslobodenia. Ale veľká väčšina, to zdravé jadro, vždy verilo, že v zmysle prorockých slov nášho básnika-slavianofila – Jána Kollára: „ Co sto věku bloudných hodlalo, zvrtné doba!“ ... a „že po prehrmení všetkých víchric hněvu“, znova sa vráti nášmu ľudu moc do rúk. Bolo však súdené prežiť nášmu ľudu mnoho čiernych dní. Jeden z nich je 25. november 1944.

Čo sa s obavami očakávalo, stalo sa skutočnosťou. V uvedený deň o ôsmej hodine rannej prichádza posol so smutnou správou, ktorú hneď potvrdzuje aj bubon: „Každý musí opustiť obec, lebo je nariadená evakuácia“. Keďže predošlé výzvy o evakuácii (12.XI. – 15.XI. – 1944), neboli občanstvom rešpektované, prichádza teraz aj vojsko, aby vyhnalo ľudí. A bezcitné hrubé tváre vojakov nemilosrdne vyhánajú, nedbajúc na plač a nárek žien a detí. Ťažko naložené vozy, lebo každý chcel zo svojho imania zobrať čím viac, začínajú opúšťať svoje domovy, svoje rodisko, nevediac, kde sa nájdu v nasledujúci deň.

Do obce sa hrnie vojsko. Delostrelectvo sa zakopáva do svojho postavenia okolo obce. Front je blízko – v Humennom, Snine, Zalužiciach.

Občanom sa nechcelo ďaleko od svojej obce. Mnohí zahli do poľa a utáborili sa na brehoch rieky Ondavy, iní ostali na ceste medzi Kladzanmi a Továrnom, ďalší v Hencovciach, menej bolo tých, čo mali rodiny na Topli v Komáranoch, Čaklove, Soli a pod., - títo sa odsťahovali tam.

Zbrane hudú celú noc a deň svoju strašnú pesničku, rozsievajúc pritom smrť. Po prvej noci pod holým nebom prichádza zvesť, že evakuácia je zastavená. Ľudia túto správu prijímajú s veľkou radosťou a vracajú sa na vyrabovaný krb. „Nemeckí spojenci“ za čas neprítomnosti obyvateľstva vybrakovali ošípané, dobytok a všetko.

Nemeckí vojaci ničia všetko. Zničili už trať od Strážskeho. Vyhodili železničnú stanicu v Nižnom Hrabovci a most cez Ondavu. Je to reklamná zvesť, že sa chystajú „elasticky usúdiť“. Dá sa to usúdiť i z toho, že front Dukla-Budapešť sa zužuje a hrozí obchvat ruským vojskom.

Kladzanskí muži sa v týchto dňoch neukazujú. Boja sa, aby ich Nemci nezabrali. Sú to dlhé chvíle, kedy je hodina dlhá ako deň. Strážske a Humenné sú miestami bojov. Požiare celú noc osvetľujú oblohu. Matiašovce a Benkovce sú v plameňoch. Je 28. novembra 1944. Nemeckí gangsteri vyhnali občanov. Sami opúšťajú obec. Je 13. hod a 30 minút.

Nemeckí vojaci podpálili obec

Dňa 29. novembra 1944 vo večerných hodinách Nemci vyhánajú už i občanov Hencoviec. Ľud uteká do noci. A v tom už vyšľahujú plamene nad Kladzanmi (22 hod. 40 minút). Oheň ničí to, čo ľud prácou tvrdo budoval dlhé roky. A po zničení Kladzian podpaľáči odišli do Hencoviec, kde pokračovali vo svojej hnusnej robote.

Nemilosrdní Nemci podpaľovali v Kladzanoch budovu za budovou, stoh za stohom. Tí, ktorí v obci ostali, hovorili, že Nemci poodpínali i vedrá na studniach a pospúšťali do studní, aby znemožnili hasenie. Celkové zničenie obce Kladzian bolo odhadnuté na 90 %. V takto zničenej obci našla občanov zima. Táto však nebola najväčším dopustením, nešťastím bolo, že sa tu ustálil front a trvalo to vyše mesiace. V Nižnom Hrabovci, Kučíne, Kladzanoch, Hencovciach a v Továrnom boli Rusi a od Vranovského Dlhého smerom na Podčičvu boli v bojových pozíciách Nemci. Pre dobytok nebolo krmu. Bolo ho treba zaobstarat' v susedných obciach, ktoré nevyhoreli a doviezť. Bolo to nebezpečné, lebo Nemci na povozy strieľali.

Ľudia sa ubytovali hromadne v tých nemnohých domoch, ktoré sa zachovali, lebo ich niekto včas uhasil alebo v pivniciach. Bývali spolu s ruskými vojakmi.

Obete vojny

Hneď, len čo sa Kladzančania preplavili z hencovského brehu rozvodnenej rieky Ondavy domov, museli ísť prevážať cez Ondavu ruských vojakov. Dalo sa prejsť len horným brodom na Čobane a tento bol zamínovaný. Dva vozy narazili na míny. Povožníci i vojaci boli na mieste mŕtvi. Tam zahynul Jozef Michľo a Michal Jenčo. Našli ich mŕtvoly len pozdejšie, - voda ich odplavila.

Na panskej Rovni pri Ondave boli Krechty uskladnenej panskej repy. Keďže bol veľký nedostatok krmiva pre dobytok, vybrali sa niektorí Kladzančania s povozmi, aby si z nej

nabrali. Nemci začali po nich strieľať z ťažkých zbraní. Zasiahnutý bol mladý študent, kandidát učiteľstva Juraj Boroš. Zraneniu po niekoľkých dňoch podľahol. Keď Nemci okolo 20. januára 1945 ustúpili, išli niektorí Kladzančania s povozmi na slamu do Majeroviec. Pri Majerovciach na poľnej ceste narazil Michal Michľo so sestrou Máriou svojim povozom na mínu. Obaja boli usmrtení. Po všetkých obetiach, okrem študenta Juraja Boroša ostali siroty.

Dobrovoľníci

Hneď po príchode Červenej armády sa prihlásili za dobrovoľníkov k Československému armádnemu zboru, ktorý v súčinnosti s ČA oslobodzoval našu vlasť od fašistického jarma dvaja, okolo 18-roční mládenci: Pavel Kunca Sabolov a Michal Kožej. Do boja boli zasadení pri oslobodzovaní Liptovského Sv. Mikuláša. Michal Kožej tam, pri Žiari padol. Pavol Kunca bol tiež ťažko ranený, ale po liečení v Rusku a neskôr v Bratislave ostal na živu.

Účastníci SNP

Niektorí kladzanskí rodáci sa zúčastnili i Slovenského národného povstania. Boli to: Michal Matanin, Juraj Rusnáčko, Jozef Krišta, Juraj Kožej a Juraj Michľol. Z nich Michal Matanin padol do nemeckého zajatia a bolo odvečený do pracovného tábora v Nemecku. Po oslobodení americkou armádou vrátil sa po sa pozde na jar 1945. Juraj Rusnáčko sa pridol k partizánom ako vojak. Ostatní menovaní sa po potlačení SNP hneď vrátili domov.

Krádeže počas frontu

Medzi tmavé škvrnky a poľutovaniahodné zjavy nutno uviesť, že niektoré rodiny sa v týchto ťažkých vojnových časoch dopustili krádeží šatstva, prádla, strojov nábytku. Tak bola vyrabovaná krypta rodiny Vladárovej a odcudzené šatstvo, obuv správcu statku Gejzu Meška, farára Gustáva Kmošku, ďalej kostolné veci: zlatý kalich ku spovedi a patena, ktoré tam boli ukryté. Vyrabovaný bol i kaštieľ Barkóczyho v Továrnom, pivnica správcu školy Jána Ondíka a iné.

Deň víťazstva – 9.V.1945

Po viac ako šiestich rokoch cudzej poroby prišiel čas, keď nad našou ťažko skúšanou vlasťou zasvietilo opäť slnko slobody. Dňa 9. mája 1945 hlahol poludňajších zvonov rozniesol svetom zvesť, že je koniec vojny a Sovietska armáda s oslobodzovacími armádami iných krajín dobyli fašistického vojnového rozpínaveho „Molocha“. Prišiel ľudstvom túžobne očakávaný Deň víťazstva. Bola jar, najkrajšia na akú sa súčasné pokolenie pamätá. Rozkvitnutá príroda dôstojne dekorovala radostný obraz týchto dní a vyvábila roky strádaných ľudí z pivničných úkrytov, bunkrov, väzníc a koncentračných táborov, aby si spokojne vydýchli a nabrali nových telesných a duševných síl, potrebných na odstránenie tej skazy, čo ostala po vojne.

Večná vďaka a sláva všetkým mŕtvym o živým, ktorí nešetiac svoje životy, bojovali a zaslúžili sa o slobodu a mier medzi národmi sveta!

Nová vláda, zložená zo zástupcov širokého Národného frontu Čechov a Slovákov na čele s prezidentom E. Benešom, začala už vkročením na slobodnú pôdu vlasti pri slávnej Dukle uvádzať od života nový, spravodlivejší poriadok v obnovennej Československej republike. V mestách a na dedinách preberajú vedenie miestne Národné výbory, zložené z ľudí, ktorí sa v predošliých režimoch neskompromitovali, zastúpená je v nich pracujúca chudoba, ktorá za predošliých buržoázných zriadení nemala v riadení verejných vecí slova.

MNV – Kladzany 1945

Miestny národný výbor v Kladzanoch bol utvorený v tomto zložení: predseda Pavol Jenčo, podpredseda Michal Minarik, tajomník Ján Ondík a členovia: Andrej Baník, Mikuláš Roža,

Andrej Berta, Ján Matanin, Juraj Hudák, Jozef Hartoš, Michal Hurňák, Juraj Mikloš, Michal Krišta a Andrej Lukačín.

MNV v Kladzanoch mal svoje prvé zasadnutie 12.VI.1945. Na zasadnutiach, ktorých bolo v priebehu roku 1945 desať riešil úlohy zásobovania, dodávok mäsa, obilia, vyvlastňovania a pridelovania pozemkov v intra a extra viláne, rekonštrukcia obce, parceláciu konfiškátu statku Alžbety Tomcsanyiovej rod. Vladarovej. Neboli to ľahké úlohy, veď egoizmus a agrárny konzervativizmus zapustil tu hlboké korene a ani vojna ho nezničila. Ľudská chamtivosť sa prejavila najmä u bohatších gazdov pri parcelácii ornej pôdy z konfiškátu veľkostatku, veď boli schopní vyobcovať deputátnikov, ktorí na statku pracovali. Nech vraj idú do Maďarska a Poľska odkiaľ pochádzajú. Tak sa parcelácia dlho preťahovala a definitívne rozhodnutie priniesli ďalšie roky, keď už bolo celkom zrejmé, že moc kapitalistov a buržoácie nemá v obnovenej vlasti slova a navždy pominula.

Voľby do NZ 1946

Dňa 26.mája 1946 konali sa voľby do Národného zhromaždenia. Z nich vzniklo Ústavodárne národné zhromaždenie a jeho voľbou začalo nové obdobie nášho národného a štátneho života, - obdobie ústavodárneho zakotvenia výsledkov narodne-oslobodzovacieho boja proti cudzím votrelcom ako aj výsledkom tvorivej budovateľskej práce nášho ľudu. Podľa nich boli prevedené i voľby do nižších ľudovo-demokratických orgánov, ktoré majú pomáhať pri výstavbe a ideologicky usmerňovať túto prácu.

Výstavba obce

V roku 1946 sa definitívne rozhodlo, že znovu výstavba obce Kladzany zabezpečí štát zo svojich materiálnych a finančných prostriedkov a povolí dlhodobý úver (40 rokov). Obnova obce skutočne v roku 1946 začala. Stavebné práce provádzala firma Červinka-Džubányi. V roku 1948 bola obnova ukončená.

Ako kronikár, nemôžem neuviesť, že vtedajšie vedenie obce pri obnove úplne zabudlo, že v Kladzanoch zhorela škola a niet priestorov, kde sa zriadi. Namiesto školy bola postavená nová fara, hoci stará fara vypálená nebola, ba robili sa projekty na nový kostol. Pre školské účely bol neskôr postavený drevený barak.